STUDIA Z DZIEJÓW PAŃSTWA I PRAWA POLSKIEGO
XXIII — 2020
STUDIES IN HISTORY OF POLISH STATE AND LAW

DOI: 10.48269/2450-6095-sdpipp-23-013 e-ISSN 2450-6095; ISSN 1733-0335

Ewa Wiśniewska
dr, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia
w Piotrkowie Trybunalskim
https://orcid.org/0000-0002-2387-2376

Prasa amerykańska wobec Konstytucji 3 maja

1. Wprowadzenie; 2. Pierwsze reakcje; 2.1. „Gazette of the United-States"; 2.2. „National Gazette"; 3. Komentarze późniejsze; 4. Podsumowanie

1

W polskiej literaturze historycznoprawnej Konstytucja 3 maja jest oceniana jako dokument epoki, w której powstała – uwagę zwraca się z jednej strony na wprowadzanie niewielkich zmian ustroju społecznego, a z drugiej – na znacznie większe reformy organizacji władzy państwowej. Autorzy podkreślają, że w przepisach tej ustawy zasadniczej znalazło wyraz ścieranie się różnych poglądów, zarówno związanych z panującymi w dalszym ciągu stosunkami feudalnymi, jak i z kształtowaniem się nowych warunków społecznych i ekonomicznych. Widoczne są w niej nie tylko ówczesne prądy polityczne, postulaty stronnictw reformatorskich, ale także poglądy mas szlacheckich, niewyrażających zgody na zbyt daleko idące reformy ustrojowe[1].

Konstytucja wprowadzała zasadę „wolności obywatelskiej", rozumianej jednak nie jako wolność wszystkich mieszkańców państwa polskiego, lecz jako wolność osób uprzywilejowanych, czyli szlachty, duchowieństwa oraz mieszczaństwa. Przyjmowała także regułę „porządku społeczności", która przesądzała o utrzymaniu dotychczasowego ustroju feudalnego, z pewną niewielką jedynie (bo ograniczającą się do posesjonatów miast królewskich) poprawą sytuacji mieszczan oraz jeszcze mniejszą – chłopów. Z drugiej strony literatura wskazuje, że ustawa zasadnicza posługiwała się już pojęciem „narodu" w dwojakim znaczeniu. Po pierwsze rozumiejąc je jako „naród-właścicieli", czyli zaliczając do niego jedynie posesjonatów ziemskich i miejskich, a po drugie – w znaczeniu najszerszym, obejmującym

[1] A. Ajnenkiel, *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym 1791–1997*, Warszawa 2001, s. 50.

również pozostałe warstwy społeczne (art. XI)[2]. Podobnie Konstytucja posługiwała się pojęciem „obywatela": w znaczeniu wąskim obejmując nim tylko szlachtę (art. II dotyczący szlachty), zaś w znaczeniu szerokim – wszystkich mieszkańców, niezależnie od ich przynależności stanowej (ponownie art. XI) [3].

Literatura podkreśla atuty Konstytucji jako aktu prawnego przezwyciężającego dotychczasowy, związany z oligarchią magnacką rozkład władzy państwowej, przez wprowadzenie zasady centralizacji władzy. Centralizacja ta wiązała się z likwidacją unii polsko-litewskiej i scaleniem państwa jako tworu jednolitego i niepodzielnego. Wyrazem tego było między innymi niestosowanie w ustawie zasadniczej określenia „Rzeczypospolita" (które rozumiano wcześniej jako związek dwóch państw: Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego) oraz objęcie właściwością całego państwa przez naczelne organy administracji[4].

Ponadto ustawa zasadnicza wprowadzała zasadę suwerenności narodu, zasadę podziału władzy (choć należy zauważyć, że władza przysługiwała w głównej mierze sejmowi[5]) oraz system parlamentarno-gabinetowy[6].

Zdaniem literatury „reforma konstytucyjna zmieniała formę, a nie typ państwa, które nadal pozostawało państwem feudalnym, niemniej przyczyniła się do przeobrażeń ustroju społecznego i dalszego rozwoju naszego narodu"[7]. Akt ten miał implikować przemiany społeczne i ekonomiczne oraz wzbudzać uczucia patriotyczne[8]. Jednocześnie niektórzy autorzy uważają go za największe osiągnięcie polskiego oświecenia, „wyraz odnowy sił witalnych Rzeczypospolitej"[9], który jednak nastąpił zbyt późno, by umożliwić państwu obronę przed upadkiem[10].

Niniejszy artykuł prezentuje sposób przedstawienia Konstytucji 3 maja w amerykańskiej prasie epoki. Należy podkreślić, że pomimo ogromnego dystansu

---

[2] Z. Kaczmarczyk, B. Leśnodorski, *Historia państwa i prawa Polski*, t. II: *Od połowy XV wieku do r. 1795*, red. J. Bardach, Warszawa 1966, s. 524, 531; A. Ajnenkiel, B. Leśnodorski, W. Rostocki, *Historia ustroju Polski (1764–1939)*, red. B. Leśnodorski, wyd. 2 popr., Warszawa 1970, s. 17.

[3] Z. Kaczmarczyk, B. Leśnodorski, *op. cit.*, s. 531; A. Ajnenkiel, B. Leśnodorski, W. Rostocki, *op. cit.*, s. 17.

[4] Z. Kaczmarczyk, B. Leśnodorski, *op. cit.*, s. 532, 545; A. Ajnenkiel, B. Leśnodorski, W. Rostocki, *op. cit.*, s. 17–18.

[5] A. Ajnenkiel, B. Leśnodorski, W. Rostocki, *op. cit.*, s. 18.

[6] W. Uruszczak, *Historia państwa i prawa polskiego*, t. I: *(966–1795)*, Warszawa 2010, s. 226–227.

[7] Z. Kaczmarczyk, B. Leśnodorski, *op. cit.*, s. 524.

[8] *Ibidem*, s. 545.

[9] W. Uruszczak, *op. cit.*, t. I, s. 225.

[10] *Ibidem*, s. 227.

i ograniczeń wynikających z ówczesnych możliwości technicznych, temat ten był tam niezwykle popularny.

2

Jedna z pierwszych publikacji na ten temat ukazała się w prasie amerykańskiej już 20 lipca 1791 r., a zatem tak szybko po przyjęciu Konstytucji, jak to było wówczas technicznie możliwe[11].

Idea sukcesji tronu polskiego, rozpatrywana w Konstytucji, oznaczała, że po śmierci króla polskiego Stanisława Augusta Poniatowskiego tron przypadnie elektorowi saskiemu, Fryderykowi Augustowi z dynastii Wettynów, wnukowi króla Augusta III Sasa[12]. Konstytucja znosiła wolną elekcję, zastrzegając możliwość wyboru władcy przez sejm jedynie w przypadku wygaśnięcia rodu panującego. Wywołało to ożywioną debatę i było często komentowane w prasie, na przykład we wspomnianym artykule, który jednak przedstawiał temat dość pobieżnie, nie mówiąc o przeszłości rodu saskiego na tronie polskim, ani nawet nie wspominając imienia elektora saskiego[13].

W artykule tym została przedstawiona także nadzwyczaj optymistyczna wizja nowoczesnego społeczeństwa polskiego: „Powszechnie zachęca się do bliższego związku szlachty z innymi klasami. Książę Czartoryski i hrabia Potocki; Marszałek Litwy stali się mieszczanami; Hrabia Małachowski, marszałek sejmu, również przyłączył się do klasy obywateli, mówiąc jednocześnie, że «uważa za zaszczyt być sędzią warszawskim»"[14]. Opisano w nim również euforyczne reakcje społeczne na konstytucję: „Jeden z magnatów oświadczył, że zamierza otworzyć magazyn w swoim pałacu, aby pokazać, że zainteresowanie handlem niczego nie ujmuje nawet szlachcie. Sam król oświadczył, że przywrócenie praw wszystkim obywatelom nagradza mu wszystkie trudności panowania, a nawet daje mu powód do radości z bycia królem"[15].

---

[11] „Gazette of the United-States" (New York, NY), July 20, 1791, s. 94.

[12] VII. Król, władza wykonawcza, Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku, [w:] *Konstytucje w Polsce: 1791–1990*, wybór i oprac. T. Kołodziejczyk, M. Pomianowska, Warszawa 1990, http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1791.html [dostęp: 30.04.2020].

[13] Gazette of the United-States, July 20, 1791, s. 94.

[14] *Ibidem* [wszystkie tłumaczenia zawarte w artykule: E. Wiśniewska].

[15] *Ibidem*.

2.1. „Gazette of the United-States" była jedną z wiodących gazet końca XVIII w., określaną mianem „partyzanckiej"[16]. Większość artykułów publikowano w niej anonimowo, co pozwoliło ich autorom na publiczne ataki polityków i mężów stanu. Została założona w 1789 r. i wkrótce stała się miejscem swobodnej wymiany poglądów zwolenników oraz członków Partii Federalistycznej[17] – pierwszym amerykańskim „oficjalnym organem partii politycznej", dając początek tzw. erze prasy partyjnej[18].

Redaktor nowo powstałego czasopisma, John Fanno, miał wizję gazety o zasięgu krajowym. Udało mu się to, gdyż pozostawał w serdecznych stosunkach z politykami prezentującymi rozmaite poglądy, często odmienne od jego własnych[19]. Jak twierdzą źródła, celem Fanno było zjednoczenie młodego narodu amerykańskiego i ukształtowanie jego myśli politycznej[20]. Wspomniana motywacja może być jednym z powodów tak entuzjastycznego przedstawienia Konstytucji 3 maja w czasopiśmie.

Wydarzenia w Polsce były często otwarcie określane jako rewolucyjne. W wydaniu z 27 lipca 1791 r. przedstawiono szczegółowe informacje na temat treści Ustawy Rządowej. Streszczono wszystkie jedenaście artykułów Konstytucji w celu lepszego zobrazowania wizji jej twórców. Należy jednak wspomnieć, że niektóre fragmenty dokumentu zostały znacząco uproszczone lub „wygładzone", aby były bardziej przystępne dla zagranicznych czytelników. Jednym z przykładów zastosowanych przez redaktorów gazety zabiegów jest tłumaczenie artykułu I, który w tłumaczeniu na język angielski mówi o tolerancji religijnej jako fundamentalnym prawie każdego obywatela Królestwa Polskiego[21]. Tłumaczenie pomijało kluczową kwestię, czyli zastrzeżenie, że przejście z religii państwowej (katolicyzmu) na inne wyznanie było w dalszym ciągu „zabronione pod karami apostazji"[22]. Bez tej informacji powyższy przepis brzmi prawie idyllicznie.

---

[16] *Gazette of the United-States and the Related Titles*, https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83030483/ [dostęp: 2.05.2020].

[17] Partia Federalna powstała w skutek braku politcznej zgodności pomiędzy sekretarzem skarbu Alexandrem Hamiltonem i sekretarzem stanu Thomasem Jeffersonem, istnieją rozbieżności co do daty jej powstania, zob. B. Frohnen, J. Beer, J.O. Nelson, *American Conservatism: An Encyclopedia*, Wilmington, DE 2006, s. 304.

[18] D.W. Bulla, *Party press era*, [hasło w:] *Encyclopaedia Britannica*, https://www.britannica.com/topic/party-press-era#ref1221170 [dostęp: 5.05.2020].

[19] J.L. Pasley, *The Two National „Gazettes": Newspapers and the Embodiment of American Political Parties*, „Early American Literature" 2000, Vol. 35, nr 1, s. 63.

[20] *Ibidem*.

[21] „Gazette of the United-States", July 27, 1791, s. 102.

[22] I. Religia panująca, Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku…

Podobnie artykuł IV Konstytucji (Chłopi włościanie)[23] został w przedstawionym materiale prasowym skrócony do jednego zdania: „Wszyscy nieznajomi, którzy przybędą i osiedlają się w Polsce, będą mieli pełną i całkowitą wolność".[24] Stwierdzenie to pozostaje tylko niewielką częścią autentycznego przepisu Konstytucji, regulującego sytuację chłopów, którzy co prawda zostali wzięci pod opiekę prawa krajowego, jednak nie uzyskali w ramach całego stanu wolności osobistej. Konstytucja nie zniosła przecież stosunków feudalnych, który to fakt pominięto w tłumaczeniu.

Ponadto artykuł V, dotyczący kwestii ustrojowych (Rząd, czyli oznaczenie władz publicznych[25]), błędnie otrzymał w gazecie numer VI, co spowodowało dalszą niespójność. W związku z tym na przykład pod numerem VIII częściowo została opisana pozycja ustrojowo-prawna władcy (choć nie pojawia się w amerykańskim tłumaczeniu tego przepisu ani kwestia jego odpowiedzialności za naród, ani istnienie Straży Praw), która w oryginalnym dokumencie omawiana jest w artykule VII[26].

W artykułach prasowych z roku 1791 r. chętnie podkreślono ideowy związek między Polską a Stanami Zjednoczonymi[27]. Niewątpliwie konstytucja amerykańska, która została sformułowana w 1787 r. i ratyfikowana dwa lata później, była godnym naśladowania przykładem. Pomimo tego, że polska ustawa zasadnicza przyznała wolność mieszczanom z miast królewskich, a także cudzoziemcom i zbiegom, którzy zdecydowali się na powrót do kraju, nie zrównywała przecież praw wszystkich mieszkańców. To znacząca różnica w porównaniu z ideą równości wobec prawa zapisanej w Konstytucji Stanów Zjednoczonych.

W szeregu materiałów prasowych powszechnie chwalono króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. W materiale z 17 sierpnia 1791 r jego rangę porównano do władcy brytyjskiego, a decyzję króla, by po podpisaniu dokumentu udać się bez straży do katedry, uznano za spektakularną i bezprecedensową[28]. Szeroko omówiono ceremoniał, królewską chęć kontaktu z pospólstwem, nie poświęcając szczególnej uwagi samej Konstytucji.

W wielu publikacjach zamieszczonych w „Gazette of the United-States" Stanisław August Poniatowski przedstawiony został jako bohater narodowy. Autor artykułu z 24 sierpnia 1791 r. otwarcie stwierdzał: „Obecnie jest niewielu władców,

[23] IV. Chłopi włościanie, Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku…

[24] „Gazette of the United-States", July 27, 1791, s. 102.

[25] V. Rząd, czyli oznaczenie władz publicznych, Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku…

[26] VII. Król, władza wykonawcza, Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku…

[27] „Gazette of the United-States", August 10, 1791, s. 119.

[28] „Gazette of the United-States", August 17, 1791, s. 126.

którzy cieszą się większym szczęściem niż król polski. Prywatnie Stanisław zawsze był szanowany – ale jego zgoda na nową konstytucję zdobyła serca wszystkich jego poddanych"[29]. W tekście pada nawet stwierdzenie „On jest teraz Królem Wolnych ludzi!"[30]. Autor wrześniowego artykułu również zdaje się podziwiać Stanisława Augusta, pisząc o jego nieograniczonym intelekcie i umiejętnościach[31].

2.2. Innym periodykiem, często opisującym sytuację w Polsce, była „National Gazette", w której 16 lutego 1792 r. ukazał się przedruk korespondencji z Lubeki z listopada 1791 r., mówiącej o dystansie elektora saskiego do kwestii dziedziczenia przez niego korony polskiej[32]. Według prasowych doniesień negocjacje z Fryderykiem Augustem były żmudne, ale przyniosły upragniony rezultat: „Elektor saski zgodził się zaakceptować sukcesję korony polskiej"[33].

„National Gazette" została założona w 1791 roku w Filadelfii i jest uważana za jeden z najważniejszych tytułów w historii prasy amerykańskiej. Ukazywała się dwa razy w tygodniu do 1793 r. (wydano ją zaledwie 208 razy)[34]. Gazeta pod redakcją Philipa Freneau była miejscem szerzenia poglądów takich mężów stanu jak Thomas Jefferson i James Madison, stając się tubą antyfederalistów (znanych również jako demokratyczni republikanie)[35]. W związku z tym „National Gazette" była naturalnym rywalem „partyzanckiej" „Gazette of the United-States" pod redakcją Johna Fenno.

Kolejne artykuły prasowe drukowane na łamach tego periodyku również wychwalały polską Konstytucję. Koncepcja narodu jako przedstawicieli różnych stanów była wskazywana jako jedno z najważniejszych osiągnięć aktu. Z tego powodu zachodni czytelnicy wysoko oceniali polską Konstytucję – jak twierdzą źródła, czasem nawet wyżej niż zmiany wprowadzone podczas rewolucji francuskiej, które uznano za zbyt dynamiczne[36].

---

[29] „Gazette of the United-States", August 24, 1791, s. 134.

[30] *Ibidem*.

[31] „Gazette of the United-States", September 7, 1791, s. 150.

[32] *Extract from a letter from Lubeck*, November 24, „National Gazette" (Philadelphia, PA), February 16, 1792, s. 1.

[33] „National Gazette" (Philadelphia, PA), January 19, 1792, s. 94.

[34] *About National Gazette*, https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83025887 [dostęp: 4.05.2020].

[35] *Ibidem*.

[36] *Konstytucja 3 maja 1791 na podstawie tekstu Ustawy Rządowej z Archiwum Sejmu Czteroletniego przechowywanego w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. A. Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa 2018, s. 14, http://agad.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/Konstytucja-3-maja_PL-v5.pdf [dostęp: 10.05.2020].

3

W 1792 r. pojawiły się pierwsze niepokojące głosy mówiące o zagrożeniu dla polskiej Konstytucji. Szeroko rozpisywano się na temat niechęci żywionej do niej przez Katarzynę II[37]. Sytuacja w Polsce była napięta, a korespondencja z kwietnia, przedrukowana w „National Gazette", była bardzo wymowna: „Dwór rosyjski nie chce słyszeć o naszej nowej konstytucji, a intencje jego członków są bez wątpienia wrogie Polsce"[38]. Wydarzenia z 1792 r. stanowiły zagrożenie dla kondycji Polski, o czym szeroko mówiono na całym świecie: „Rosja i Prusy chcą zaatakować Polskę i zniszczyć jej konstytucję"[39] – otwarcie stwierdzał jeden z artykułów prasowych.

W lipcowej prasie przytaczano korespondencję z Francji, w której przestrzegano przed realnym zagrożeniem ze strony Imperium Rosyjskiego oraz zaznaczano, że król polski osobiście poinformował parlament o możliwości zbrojnego ataku na Polskę[40]. Przypominano również rocznicę podpisania Konstytucji, a właściwie „pokojowej i dostojnej Rewolucji"[41].

Wkrótce zmiany ustrojowe uregulowane w ustawie zasadniczej stały się nieważne: „Zdrajcy przeciwko konstytucji Polski przyszli z bronią w rękach i kłamliwymi pozorami wolności w ustach, by obalić wolny rząd i prawa swojego kraju"[42] – jak głosił jeden z artykułów prasowych. Przytaczana korespondencja, jak choćby przedrukowana 15 sierpnia 1792 r. notka rosyjskiego ambasadora Bułhakowa[43], podtrzymywała twierdzenie o dobrych zamiarach carycy wobec Polski[44]. Wtargnięcie rosyjskich sił zbrojnych miało, według słów ambasadora, służyć obronie suwerenności Polski[45]. Kolejne artykuły prasowe ostrzegały przed niebezpieczeństwem – jak choćby ten z 3 października 1792 r., którego autor informował o wyjeździe z Polski kolejnych przedstawicieli szlachty[46]. Sugerowano także możliwy sojusz polsko-francuski, mający na celu obronę suwerenności Polski[47].

---

[37] „Gazette of the United-States", June 23, 1792, s. 27.

[38] „National Gazette", July 18, 1792, s. 1.

[39] „Gazette of the United-States", July 28, 1792, s. 67.

[40] „National Gazette", July 25, 1792, s. 1.

[41] „Gazette of the United-States", August 4, 1792, s. 73.

[42] „Gazette of the United-States", October 31, 1792, s. 175.

[43] W przedstawionym artykule nie jest uwzględnione imię, jedynie mylny inicjał „M." przed nazwiskiem. Poseł rosyjski popierający konferencję targowicką to Jakow Iwanowicz Bułhakow.

[44] „National Gazette", August 15, 1792, s. 1.

[45] *Ibidem*.

[46] „Gazette of the United-States", October 3, 1792, s. 143.

[47] „National Gazette", October 10, 1792, s. 394.

Polskiego króla uważano za niezwykle odważnego obrońcę Konstytucji, który sprzeciwiał się carycy, wskazującej swego wnuka, Konstantego Pawłowicza, na następcę tronu polskiego[48]. W niektórych tekstach niezwykle malowniczo opisywano Rosjan jako północnych „barbarzyńców", natomiast Stanisława Augusta jako „przyjaciela ludzkości", który wybrał mniejsze zło, rezygnując z zapisów Konstytucji[49].

4

Podpisanie Konstytucji 3 maja zostało docenione i entuzjastycznie przyjęte przez amerykańską prasę, która rozumiała Ustawę Rządową jako naturalną kontynuację procesu demokratyzacji.

Publikacje prasowe przedstawiające ten akt były jednak dość ogólnikowe i mało analityczne, zdają się ukazywać nie tyle stan faktyczny, ile wyobrażenia i oczekiwania ich autorów, liczących na to, że Konstytucja przyśpieszy daleko idące zmiany społeczne i polityczne w Europie. Na podstawie wspomnianych artykułów prasowych można dojść do wniosku, że król Stanisław August Poniatowski był wielkim reformatorem, którego głównym celem było zrównanie wobec prawa wszystkich poddanych, bez względu na stan społeczny. Należy podkreślić brak właściwego i przede wszystkim dokładnego tłumaczenia tekstu Konstytucji na język angielski oraz nadmierne oczekiwania autorów[50].

Konkludując, można stwierdzić, iż prasa amerykańska przesadnie idealizuje Konstytucję 3 maja. Nie dostrzega bowiem wciąż trwającego wedle jej postanowień deficytu w obszarze społecznego egalitaryzmu. Jednak z drugiej strony – z powodu braku precyzyjnego oglądu treści Konstytucji – nie dostrzega jej niezwykle postępowych rozwiązań w odniesieniu do relacji między władzą wykonawczą a ustawodawczą. Była to wszak pierwsza w Europie kontynentalnej (a więc poza Anglią) konstytucja przewidująca polityczną (votum nieufności), a nie tylko konstytucyjną odpowiedzialność ministrów przed parlamentem.

---

[48] *Ibidem*, s. 395.

[49] „National Gazette", November 28, 1792, s. 34.

[50] Odmiennie przedstawiała postanowienia Konstytucji 3 maja prasa londyńska, która powszechnie przytaczała najważniejszych 12 punktów Ustawy Rządowej. Niektóre dzienniki nie poprzestały na tym, lecz zamieściły obszerne streszczenia tego aktu prawnego (z komentarzem), a nawet całą jego treść. Szerzej zob. A. Grześkowiak-Krwawicz, *Sensacja – informacja – komentarz. Londyńska prasa informacyjna o polskich „rewolucjach" 1791 r.*, „Kwartalnik Historyczny" 2009, R. CXVI, nr 3, s. 102–108; eadem, *Czy rewolucja może być legalna? 3 maja 1791 w oczach współczesnych*, Warszawa 2012, s. 130–136.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa Rządowa z dnia 3-go maja 1791 roku, [w:] *Konstytucje w Polsce: 1791–1990*, wybór i oprac. T. Kołodziejczyk, M. Pomianowska, Warszawa 1990, http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1791.html [dostęp: 30.04.2020].

Źródła

Extract from a letter from Lubeck, November 24, „National Gazette" (Philadelphia, PA), February 16, 1792.

„Gazette of the United-States" (New York, NY):
July 20, 1791; July 27, 1791; August 10, 1791; June 23, 1792; July 20, 1791; July 27, 1791; July 28, 1792; August 4, 1792; August 17, 1791; August 24, 1791; September 7, 1791; October 3, 1792; October 31, 1792.

„National Gazette" (Philadelphia, PA):
January 19, 1792; July 18, 1792; July 25, 1792; August 15, 1792; October 10, 1792; November 28, 1792.

Opracowania

About National Gazette, https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83025887/ [dostęp: 4.05.2020].

Ajnenkiel A., *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym 1791–1997*, Warszawa 2001.

Ajnenkiel A., Leśnodorski B., Rostocki W., *Historia ustroju Polski (1764–1939)*, red. B. Leśnodorski, wyd. 2 popr., Warszawa 1970.

Bulla D. W., *Party press era*, [hasło w:] *Encyclopaedia Britannica*, https://www.britannica.com/topic/party-press-era#ref1221170 [dostęp: 5.05.2020].

Frohnen B., Beer J., Nelson J.O., *American Conservatism: An Encyclopedia*, Wilmington, DE 2006.

Gazette of the United-States and the Related Titles, https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83030483/ [dostęp: 2.05.2020].

Grześkowiak-Krwawicz A., *Czy rewolucja może być legalna? 3 maja 1791 w oczach współczesnych*, Warszawa 2012.

Grześkowiak-Krwawicz A., *Sensacja – informacja – komentarz. Londyńska prasa informacyjna o polskich „rewolucjach" 1791 r.*, „Kwartalnik Historyczny" 2009, R. CXVI, nr 3, s. 91–111.

Kaczmarczyk Z., Leśnodorski B., *Historia państwa i prawa Polski*, t. II: *Od połowy XV wieku do r. 1795*, red. J. Bardach, Warszawa 1966.

Konstytucja 3 maja 1791 na podstawie tekstu Ustawy Rządowej z Archiwum Sejmu Czteroletniego przechowywanego w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, oprac. A. Grześkowiak-Krwawicz, Warszawa 2018, s. 14, http://agad.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/Konstytucja-3-maja_PL-v5.pdf [dostęp: 10.05.2020].

Uruszczak W., *Historia państwa i prawa polskiego*, t. I: *(966–1795)*, Warszawa 2010.

Ewa Wiśniewska
dr, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
https://orcid.org/0000-0002-2387-2376

Prasa amerykańska wobec Konstytucji 3 maja

Artykuł opisuje sposób przedstawienia Konstytucji 3 maja 1791 r. przez ówczesną prasę amerykańską. Mimo ogromnego dystansu terytorialnego i ograniczeń narzucanych możliwościami technicznymi, treść tego aktu prawnego była szeroko komentowana i spotkała się z pozytywną oceną.

Ustawa rządowa obowiązywała od dnia wydania do 17 czerwca 1793 r., kiedy rozpoczęły się obrady ostatniego sejmu I RP, który uznał drugi rozbiór Polski. Została ona bardzo doceniona i entuzjastycznie przyjęta w prasie amerykańskiej, która rozumiała Konstytucję jako naturalną kontynuację procesu demokratyzacji. Jednak artykuły prasowe opisujące ten akt prawny były dość ogólnikowe i zbyt daleko idące w swoim optymizmie. Wynikało z nich, że Konstytucja wprowadzała demokrację oraz przyczyniała się do zmian społecznych i politycznych w Europie. Analizując artykuły prasowe, można pochopnie dojść do wniosku, że król Stanisław August Poniatowski był reformatorem, którego głównym celem było zrównanie wszystkich poddanych, co niekoniecznie było prawdą. Co więcej, Konstytucja nie została dokładnie przetłumaczona, co uprościło i wyidealizowało jej znaczenie w relacjach prasowych.

Słowa kluczowe: Konstytucja 3 maja, prasa amerykańska, historia Polski, historia prawa, XVIII wiek, „Gazette of the United-States", „National Gazette"

Ewa Wiśniewska
PhD, Jan Kochanowski University of Kielce,
Branch in Piotrków Trybunalski
https://orcid.org/0000-0002-2387-2376

Constitution of 3rd May 1791 in the American press of the times

The paper investigates the ways the American press of the times portrayed the Constitution of 3rd May 1791. Despite the great distance and the limitations imposed by the technological possibilities of the times, the topic was nonetheless widely commented on at the time and positively received.

The Governance Act was valid from the date it was issued, May 3rd 1791, until June 17th, 1793, when the last *Sejm*, the one which acknowledged the second partition of Poland, was held. It was much appreciated and enthusiastically welcomed in American press, which understood the Constitution as a natural continuation of the process of democratization. However, the articles depicting the document were rather general and far-fetched in their optimism towards introducing democracy, accusing the Constitution of causing social and

political changes in Europe. Analyzing press articles, one may jump into hasty conclusion that the king, Stanislaw August Poniatowski, was a reformer whose main goal was to make all his subjects equal, which was not necessarily true. The Constitution was not thoroughly translated, which simplified and idealized its meaning.

In the Polish historical and legal literature, the Constitution is regarded as a document of the era in which it was created, focusing on the one hand on introducing minor changes to the social system, and on the other – on much larger reforms in the organization of state power. The authors emphasize that the provisions of this basic law express a clash of different views, both related to the still prevailing feudal relations and the formation of new social and economic conditions. It shows not only the political currents of the time and the postulates of reformist parties, but also the views of the noble masses, who did not agree to too far-reaching system reforms.

Key words: *The Governance Act*, Constitution of 3 May 1791, the American press, history of Poland, history of law, 18th century, *Gazette of the United-States*, *National Gazette*